

9.Hafta: Modern Devletin Dönüşümüne Dair Farklı Kuramsal Yaklaşımlar

Modern devletten postmodern devlete geçişi açıklayabilmek için, küresel düzenin işleyişine dair temel bir kuramsal perspektife sahip olmak gerekir. Diğer bir deyişle değişimi tek bir perspektiften anlamak mümkün değildir; ya da sınırlı bir şekilde anlamak mümkün olur. Burada tek tek farklı Uİ kuramlarını değil, bu kuramların ait olduğu genel kuramsal gelenekler üzerinden bir tartışma yapılacaktır. Bu gelenekler realizm, liberalizm ve eleştirel gelenektir. Bu üç kuramsal gelenek, devlete ve iktidara bakmanın da üç temel yoludur.

Realist Gelenek ve Devletin Dönüşümü:

Realizm, devletin uluslararası alanda sonuç yaratan eylemlerde bulunma gücü olan, en yetkin ve güçlü aktör olduğu kabulünden hareket eder. Buna göre, küresel düzendeki tüm diğer aktörler, devletlerin belirlediği çerçeve içinde hareket eder. Hükümetler ve siyasi karar alıcılar, bugünün dünyasında büyük ölçüde toplumlarından bağımsızdırlar; geniş bir manevra alanına sahiptirler. Dolayısıyla küreselleşme ile ilgili kararları ve küreselleşmenin gerektirdiği kararları alabilirler. Realistlere göre, modern devletin kurumları ve işleyiş biçimi değişmiştir; çünkü özellikle güçlü devletler bu dönüşümü bilinçli olarak tercih etmişlerdir. ABD liderliğindeki Batılı sanayileşmiş devletler, bu dönüşümü iradi olarak başlatmışlardır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, bu devletler özellikle uluslararası ekonomik düzenin oluşturulması ve yönetimi çerçevesinde geniş bir işbirliğine başlamışlardır. Hem askeri alanda, hem de ekonomik alanda bu işbirliğinin giderek yoğunlaşması, elli altmış yıl içinde postmodern devletin içinde hareket ettiği küresel yönetim yapılarını ve özellikle bu devletler arasında daha bütünleşmiş bir ekonomik düzeni ortaya çıkarmıştır. Realizmin içinde bu çerçeveyi temel alan kuramların en bilineni hegemonik istikrar teorisidir. Baskın bir ekonomik ve askeri gücün, işbirliği ve serbest ticarete dayalı piyasa ekonomisinin ve askeri bir ittifak sisteminin liderliğini yaparak, diğer devletleri baskı ve rıza karışımı yöntemlerle denetim altında tutabildiği görüşüne dayalı bir kuramdır. Buna göre, istikrarlı bir uluslararası siyasi düzen, hegemonik bir gücün düzen sağlayıcı kuralları koymasına ve bu kuralların sistemin içindeki tüm devletlere fayda sağlamasına bağlıdır. Burada temel aktör devlettir. Baskın güç, bu pozisyonunu sürdürebilmek için farklı güç kaynaklarına ihtiyaç duyar: Askeri gücün yanı sıra, ekonomik düzen, bilgi üretimi ve paylaşımı, kültürel tercihler ve finans alanında da liderlik etmesi şarttır. II. Dünya Savaşı sonrasında bu tür bir hegemonik pozisyonu ABD elde etmiştir; Batı Avrupa devletleri arasındaki ekonomik ve güvenlik girişimlerini desteklemiş ve Almanya ve Japonya'nın yeniden inşa edilerek Batı sistemine dahil edilmesi ABD'ni sağlamıştır.

Realizm bu şekilde esas olarak büyük güçlerin karar ve davranışlarına odaklanır; uluslararası örgütlerin ve diğer devletlerin davranışları ile ilgilenmez. Devlet dışı faktörleri tamamen analiz dışında bırakır. Diğer devletlerin de, neredeyse tamamen büyük devletlerin belirlediği bir çerçevede davrandığını varsayar. Büyük güçleri de kendi içlerinde tekil iktidarlar olarak kurgular; bu devletlerin içindeki farklı iktidar odaklarının ulusaşırı düzlemde diğer benzerleriyle ilişki ve etkileşimlerini de analiz dışında bırakır. Halbuki modern devletin ne kendisi bu kadar basite indirgenebilecek bir yapıdır; ne de dönüşümü bu kadar basit bir çerçevede anlaşılabilir.

Liberal Gelenek ve Devletin Dönüşümü:

Liberal bakış, tam da bu noktada, devleti bütüncül bir yapı olarak ele almaz. Devlet iktidarını oluşturan yapılar, farklı toplumsal grup ve sınıfların denetimi altındadır. Dolayısıyla uluslararası ilişkiler de görüldüğünden daha karmaşıktır ve farklı düzlemlerde gerçekleşir. Devletlerin toplumların bütününe temsil etmesi diye birşey yoktur. Farklı politika alanlarında devlet düzleminde işbirliği ve ittifak yapan toplumsal gruplar ve sınıflar vardır. Dolayısıyla modern devletten postmodern devletten geçişi bu sınıf ve grupların tercih ve çıkarları belirler.

Diğer yandan, liberal gelenek içinde, bu geçişin daha çok uluslararası örgüt ve kurumlar çerçevesinde ele alınması gerektiğini tartışan yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar uluslararası rejim ve örgütlerin yapı ve işleyişine odaklanırlar. Uluslararası örgütler devletler tarafından kurulmakla birlikte süreç içinde otonom yapılar haline gelmişler, işbirliği mekanizmaları oluşturmuşlar ve devletleri ortak kurum ve normlar oluşturmaya adeta itmişlerdir. Uluslararası kural, sözleşme ve mekanizmalara istikrar kazandırırılar. Dolayısıyla, devletler realistlerin iddia ettiği kadar belirleyici değildir.

Eleştirel Yaklaşımlar ve Devletin Dönüşümü:

Uluslararası İlişkiler kuramları içinde, eleştirel yaklaşımlar başlığı altında toplanabilecek olarak birçok kuram temel olarak devletler ve piyasalar arasındaki ilişkilere odaklanırlar. Geniş anlamda şu temel argümanı paylaşırlar: Modern devletin dönüşümüne neden olan dinamikler, küresel üretim, ticaret ve finans piyasaları ve bu piyasalarda hareket eden güçlü ekonomik aktörlerdir; tam olarak ulusaşırı şirketler ve sermaye aktörleridir. Devletler, özellikle güçlü Batılı devletler, bir kez piyasaları daha çok sermaye aktörlerinin tercihleri doğrultusunda açtıktan sonra, bu güçleri bir daha kontrol edememeye başlamışlardır. Bugün bu aktörler, birçok devletin siyasal karar alıcılarından daha güçlü konumdadırlar. Özellikle finansal serbestleşme, bu kararları alan devletleri dönüşüme zorlamıştır ve bu

devletler küresel ekonominin gereklerine göre yeniden yapılanmaya başlamışlardır. Bu devletler içinde özellikle sermaye, siyaset ve emek güçleri arasındaki denge de tamamen bozulmuştur.